

ELSŐ FEJEZET

Havlíková néni végakarata

Božena Havlíková, városunk köztisztviselőben álló nagyasszonya nyolcvankilenc esztendőskorában szenderült végső nyugalomra. Rézműves utcai szép nagy házat, meg a velejáró jókora telket ráhagyta a rokonaira, akiket amúgy nemigen szívelt. Álmában halt meg, békésen, egy gazdag élet végén, csöppet se bánva, hogy el kell búcsúznia – ahogy mondani szokta – „ettől az árnyékszékvilágtól”.

Még valamit örökségül hagyott: házőrző jószágként tartott kedves birkáját, Dorottyát. Halála előtt néhány nappal így szólt Vendulkához és Karelhoz: – Szeretnék rátok bízni valami nagyon fontosat. Én ugyanis nemsokára elmegyek.

– Hova? – kérdezte Vendulka.

– A mennysországba – mondta Havlíková néni erélyesen. – Rátok ruházom Dorottyát. Ti fogtok gondoskodni róla, míg be nem végzi földi pályáját.

– Hé, ez kitolás! – tiltakozott Karel.

– Már mért lenne kitolás? – kérdezte a néni. – Amibe nektek kerül, azt bőven megkaptátok már tőlem, mióta idejártok. Ha jól emlékszem, legelőször is kérni jötetek hozzám. Ha az én drága Dorottyám, ne adj isten, az unokaöcsém, Vendelín karmai közé kerül, szegény jószágoknak végképp befellegzett.

– De miért nekünk kell ruházni? – kérdezte Karel. – Egye fene, gondját viseljük Dorottyának, de az már kitolás, hogy még ruhát is mi vegyünk neki!

Keret nélküli szemüvege mögül Havlíková néni jegesen végigmérte a fiút. – Jobb lesz, ha befogod a szád, fiacskám! Sokkal intelligensebbnek látszol, hogyha hallgatsz.

Vendulka is Karelra meredt. – A néni csak azt akarja mondani, hogy ránk bízta Dorottyát. A mi dolgunk lesz, hogy a gondját viseljük.

– Ez a beszéd, kislány – mondta Havlíková néni. – De még nem dobtam ám be a törülközőt!

– Ugyan már, Božena néni! Egyhamar nem is fogja! – mondta Vendulka.

– Egyszer mindenki földobja a bocskort – dünnyögte Karel –, és az öreglánynak már lejárt a szavatossága. – És a néni felé sandított.

– Lehet, hogy lejárt a szavatosságom, de süket még nem vagyok! – recsegte a néni. – Megettem már a kenyérem javát, sokáig nem halogathatom az elkerülhetetlent.

– Szerintem százéves koráig meg se áll. Táviratot fog kapni a köztársasági elnöktől. Mindenkinek táviratot küld, aki betölti a százat – magyarázta Vendulka.

– Ez igazán szép tőle – szólt Havlíková néni. – Csakhogy érdemes-e ezért még tizenegy évig itt rontanom a levegőt? Kötve hiszem... Na, hívjátok be Dorottyát! Itt

az ideje, hogy megkapja a tejbe áztatott kenyérkéjét. Ha nincs ez a drága és hűséges jószág, már réges-rég kiábrándultam volna az emberiségből.

Mire Havlíková néni meghalt, Karel és Vendulka már jó ideje mindennapos vendég volt nála. Ismeretségüket osztályfőnökük egy zseniális ötletének köszönheték.

– Szeretném, ha a lakóhelyünkre vonatkozó tanulmányaitokat azzal fejeznék be, hogy kiderítitek, mire van szükségük városunk hajlott korú polgárainak – mondta Pelinkáné, az osztályfőnökük. – Derítsétek ki, hogyan gondolkoznak a mai világról. Derítsétek ki, milyen volt szeretett idős polgáraink élete régen, a huszadik század első felében! Bizony, tisztelt osztály, rengeteget tanulhatunk tőlük.

– Ő csak tudja – kottyantotta el magát Karel. – Amilyen vén szatyor.

– Szerintem ocsmánság, amit Karel Boháček mondott a tanár néniről – mondta Vendulka. – Rádásul nem is igaz. Vagyis nem egészen. Legalábbis egyelőre.

– Ezt meg hogy értsük, Vendulka? – kérdezte Pelinkáné csalafintán. – Hogy az öregkor nem leányálom? – Megrázta a fejét. – Ugyan, hagyjuk! Legtöbbször úgy érzem magam, mikor kikászálódok reggelente az ágyból... – Ismét megcsóválta a fejét, aztán földerült az arca. – Ide süssetek, tisztelt osztály! Most pedig mindenkit párokba osztok. Vendulka szívem, szerintem remek ötlet, hogy te meg Karel együtt dolgozzatok. Meg mernék rá esküdni, hogy élvezni fogjátok mind a ketten! – És Pelinkáné nyájasan elmosolyodott.

– Jaj, ne! – tiltakozott Karel. – Ez kitolás.

– De még mekkora! – helyeselt Vendulka.

– Szerintem zseniális ötlet – mondta Pelinkáné, és a mosolya vigyorra szélesedett. – Úgy bizony. Azt akarom, hogy mindnyájan párokat alakítsatok. Annyit talán rátok bízhatok, kivéve persze Vendulkát és Karelt, hogy megválasszatok, kivel dolgoztok együtt.

– „Hogy megválasszatok, kivel dolgoztok együtt” – utánozta Karel Pelinkánét, a tanárnő azonban rá se hederített.

– Szeretném, ha mindnyájan megismerkednétek egy hajlott korú polgárunkkal. Annyi mindent tanulhatunk tőlük! – ismételte Pelinkáné. – Derítsétek ki, mit gondolnak, hogyan éreznek a mai életről. És ami a legfontosabb, tisztelt osztály: kérdezzétek ki őket, milyen változásoknak voltak tanúi a mi kis városunkban. Milyen volt az életük azokban a távoli, küzdelmes, nehéz időkben, amikor nem volt még se mosógép, se televízió, se mikrohullámú sütő, se videó. Milyen kérdéseket fogunk tehát föltenni nekik? Rajta, soroljátok a kérdéseiteket, én meg fölírom őket a táblára. *Adatfölmérő lap idős polgárokról* címmel máris szerkesztünk egy kérdőívet. De mielőtt bombázni kezdenétek kérdéseitek özönével, szíveskedjete az is elmélázni: miként tudnátok segíteni azoknak az idős polgárainknak, akiket meginterjúvultok! – Pelinkánét majd szétvetette a lelkesedés. – Fontos, hogy viszonzásul adjunk is nekik valamit, hogyha kérünk tőlük. Nos, tisztelt osztály, rajta, bombázzatok a kérdéseitekkel!

És amire az elmúlt félórán nem volt példa: a Felsővárosi Általános Iskola 5-ös számú tantermére síri csönd telepedett.

– Egyszer és mindenkorra véd a fejedbe: én nem fogok veled dolgozni. Meg is mondom az anyukámnak, hogy írjon a tanár néninek – mondta Vendulka Karelnek. – És írni is fog, majd meglátod. Különben is, Karel Boháček, ha egy hajlott korú rád néz, rögtön tüdőrákot kap, mint aki egész életében dohányzott. Én ilyesmibe nem akarok belemászni, hogy aztán mindent rám kenjenek.

– Aha! – mondta Karel. – Elég, ha rád néznek, és rögtön dögvóráson érzik magukat. Hanem a te mamád is megérne ám egy interjút! Neki is elég hajlott a kora.

– Egyáltalán nem hajlott – tiltakozott Vendulka.

– Ha nem hajlott a kora, és nem is öreg, akkor meg attól néz ki olyan öregnek, mert a te anyád. Olyan öregnek néz ki, hogy a mamám mamája lehetne, sőt még annál is öregebb. Mint a mamám mamájának a mamája – mondta Karel. – Mindenki azt mondja, hogy a tied a legöregebbnek látszó család az egész városban, az egész országban, sőt az egész világon!

– Tanár néni! – rikoltott Vendulka. – Karel Boháček utálatos és durva és ocsmány dolgokat mond a családomról, ráadásul nem is igaz, amit mond. A tanár néni el se tudja képzelni, Karel mi mindent összehord. Kiborító. És én nem is csináltam semmit.

– Azt látom, Vendulka – mondta Pelinkáné derűsen. – Hát akkor láss munkához!

– Meg fogom kérni az anyukámat, hogy írjon a tanárnőnek – mondta Vendulka.

– Egy újabb levél igazán nem árthat, Vendulka. Annyi levelet kaptam már édesanyádtól, hogy kitapétázhatnám velük az iskolát.

– Úgy érte a tanárnő, hogy kitapétázhatná velük az iskolánk falait? Erre gondol, igaz, tanárnő? – mondta Karel. – Én tuti, hogy semmit se csinálok. Főleg *ővele* – tette hozzá.

– *Ővele* én se – mondta Vendulka.

– Nem lep meg – mondta Pelinkáné. – Már a második félévben járunk, de mostanáig egyikőtök sem vett részt semmiben. Anyukád bezzeg nem sajnálja a fáradságot, Vendulka, azzal a rengeteg levéllel. – Pelinkáné megrázta a fejét. – Hogy miért párosítottalak össze benneteket? Megmondom nektek kerek perec. Csakis azért, hogy ne tudjatok tönkretenni két másik párt.

Karel Vendulkára, Vendulka Karelra nézett.

Karel amőbázáshoz való négyzetrácsot rajzolt a pad tetejére, és elhelyezte benne az első nullát. Vendulka keresztet rajzolt. Csöndesen, ráérősen játszottak. A végeredmény: döntetlen.

– Mutassuk meg, hogy Pelinkánénak nincs igaza – mondta Vendulka.

– Miért? – kérdezte Karel meglepetten.

– Nem is tudom – mondta Vendulka. – Csak mutassuk meg.

– Oké – szólta Karel. – Indulás!

– Nem lehet – mondta Vendulka. – Még tart az óra. Nem léphetünk le csak úgy!

Veszeli Lajos: Hívásban

– Dehogynem – mondta Karel. – Keresünk magunknak egy hajlott korút. Iskolai föladat. Csak nem pazaroljuk rá a szabadidőnket? Gyerünk!

– Tanárnő, kerítünk egy öreg mukit! – bömbölte Karel. – Én meg Vendulka. Oké? Máris indulunk, hogy kerítsünk egyet, mielőtt valaki elhappolja előlünk.

Pelinkánéból jóízű, elégedett sóhajtás szakadt föl, mikor Karel és Vendulka kiviharzott a tanteremből.

Vendulka meg Karel Havlíková nénit pécézte ki magának. Nem volt nehéz rátalálni. Fákka-bokrokkal dúsan benőtt óriási telken állt a háza, rögtön a város legnagyobb áruháza mögött. A Megaszatócs Center tulajdonosa rettentően szerette volna megkaparintani a telket autóparkolóknak. A kandi tekinteteket távol tartó fákkal és magas kerítéssel övezett kertbe elegáns kovácsoltvas kapun át lehetett bejutni, amilyen két kis táblácska fityegett. Az egyikken mindössze ennyi állt: *B. Havlíková*, a másikon pedig ez: *Vigyázz, a kutya harap! Belépés csak saját felelősségre!*

– Én ide nem megyek be – mondta Karel. – Azt mondják, ez egy boszorkánynya, tele kísértetekkel.

– És ezt el is hitted? – nézett a fiúra Vendulka. – Hát igen. Naná, hogy el. Amilyen balfácán vagy.

– Ráadásul kutya is van. Ki van írva – mondta Karel, és a tábla felé bökött. – Utálok az állatokat.

– Nem mintha te nem az volnál – vágta rá Vendulka. – Különben meg nincs is kutya. A tábla csak azért van kitéve, hogy elriassza az ilyen enyveskező alakokat, mint te.

– Nem megyek be – ismételte meg Karel. – Olvastam egyszer egy ilyen esetről. Az volt a címe, hogy *Jancsi és Juliska*. Irtó cikis ügy. – Karel megborzongott.

– Figyusz – mondta Vendulka türelmesen. – Te akartad kipróbálni ezt a marhaságot. Hát itt van neked a legkirályabb öregcsaj a városban. Öregségben nincs párja. Tuti, hogy mindenkinél öregebb, talán a városnál is. Egyszer találkoztam vele.

– Nem is találkoztál – mondta Karel.

Vendulka kireteszelte a kaput, és belépett. Haladt előre a sötétbe borult betonúton, nyílegyenesen a ház felé. A kert dús növényzete elnyelte az utcai forgalom zaját.

– Beee! Beeee! Beeeee! – harsant föl váratlanul, és a hortenziabokrok közül rákétaszzerűen elővágódott valami gyapjas szörnyeteg, éppoly túlméretezett, mint minden más is ebben a kertben. Vendulkának földbe gyökerezett a lába. Karel sarkon fordult, hogy elinaljon. Riadt mozdulata fölkelte a gyapjas szörnyeteg figyelmét. A bozontos jószág lesunya a fejét, és nekirontott a hanyatt-homlok menekülő Karelnek. A fiú fölszárnyalt a magasba, és bukszusok közt ért földet. Az ijedségen kívül nem esett nagyobb baja.

– Ide hozzám, fiam! – hallatszott a magasból. Aztán ez: – Gyertek csak ide! Na, mozgás, ti ketten! Hadd lássam a fizimiskátokat, mielőtt telefonálok a rendőrségre. Hogy merészeltétek a magánterületemre tenni a lábatokat? Na, ki vele! Nem tudtok

olvasni? Tudtok? Dehogyan tudtok! Az a modern zagyvaság, amit manapság közoktatásnak neveznek, ilyen fontos dolgokra nem terjed ki. Gyertek ide, ha mondom!

Vendulka és Karel a ház lépcsőjéhez óvakodott. Szálfa termetű, fekete ruhás, idős asszonyság állt a verandán, és odafentről pislogott le rájuk. Kezében sétapálca, mondkájának azzal adott nyomatékot. Mögötte pöffeszkedett, immár gazdája lábához kushadva, minden idők leghatalmasabb, legmocskosabb és legtorzonborzabb birkája. Vendulka és Karel hozzá hasonlót rémálmaiban sem látott. A birka még az öregasszonynál is mérgesebbnek rémlett.

– Én nem... nem én vagyok a hibás – hebegte Karel. – Ő találta ki az egészet – mutatott Vendulkára.

– Ez... ez... nem is kutya! – mondta Vendulka, és egy pillanatra sem vette le tekintetét az állatról.

– Hát persze, hogy nem kutya, kislányom – mondta az öregasszony. – Ez juh. Más szóval birka. Nem látod a különbséget?

– Azt tetszik mondani... mert a kapura az van kiírva, hogy harap a kutya. Az van kiírva, láttuk – mondta Karel.

– Tán tiltja a törvény, hogy azt írjak ki a kapumra, ami nekem tetszik? Van ilyen törvény? Nehogy már azt mondjátok, hogy van. Persze lehetséges... – mondta az idős hölgy. – Ideje, hogy ismét írjak a tisztelt képviselő-testületnek. Igaz, nemigen rajonganak a leveleimért.

– Havlíková néninek tetszik lenni? – kérdezte Karel.

– Božena Havlíková a nevem – mondta az öregasszony –, ami meg a tetszést illeti, ahhoz semmi közötök. – Mogorván méregette őket. – Mit akartok?

– Menjünk! – mondta Karel.

– Maradjatok! – rendelkezett Havlíková néni.

– Nem tarthat vissza bennünket – mondta Karel.

– Igazad van – szólt Havlíková néni. – Én nem, de ő igen. – Botjával megbökte a birkát. – Most pedig szépen elmondjátok, mi járatban vagytok, mielőtt ráveszem ezt a derék állatot, hogy kitegye a szűrőtöket a portámról. – A hang, amit hallatott, kuncogásnak és kodácsolásnak volt a keveréke. Karelnak eszébe jutott Jancsi és Juliska hátborzongató története.

Vendulka mélyet lélegzett, és egy szuszra elmondta látogatásuk előzményeit.

– Gyertek be! – adta ki az utasítást Havlíková néni. – Nem szokásom a küszöbön intézni fontos ügyeket.

Vendulka és Karel nagy ívben, lábujjhegyen tipegve megkerülte a birkát. Az állat árgus szemmel leste minden mozdulatukat. – Nyughass, fiam! – rendelkezett Havlíková néni, mikor a birka, tekintetét Karelra szegezve, kezdett föltápászkodni.

– Mi a neve a kosnak? – kérdezte Vendulka, miközben bementek a házba. A birka föltápászkodott, és nem tágított a sarkukból.

– Nem kos, hanem nősténybirka – mondta Havlíková néni. – Nem tudod megállapítani a különbséget?

– Annyi rajta a gyapjú, hogy nem is lehet – magyarázkodott Karel. – Különben is azt tetszett mondani neki, hogy *fiam*. Miért tetszik így hívni?

– Nem is tudom – válaszolta Havlíková néni. – Egyébként Dorottyá a neve.

– Dorottyá? – szólta Vendulka. – Nahát, milyen fura birkanév! Sose hallottam még Dorottyá nevű birkáról.

– Goethéről se hallottatok, meg az ő *Hermann és Dorottya*járól? Olvasni nem tudnak, és most az is kiderül, hogy fogyatékos az általános műveltségük! – Havlíková néni a fejét csóválta. – Mire valók a tanárok?

– Ez nekem is sokszor jut eszembe – helyeselt Karel. – Jól mondja a néni. Mire valók a tanárok?

– Te csak hallgass, fiacskám! – mondta Havlíková néni. – Dorottyá leült! – És a birka leült. – Isten báránya – jelentette ki a néni. – Isten ajándéka.

– Tessék? – vakkantotta Karel.

– *Dorottyá* görögül azt jelenti, hogy „Isten ajándéka”. – Megbökdöste a gyapjúhalmazt.

– Jaj, de aranyos! – mondta Vendulka. – „Isten ajándéka.” Mintha már hallottam volna ilyesmiről. Egy kedves, aranyos öreg birka, ajándék a mi mennyei atyánktól.

– Ajándék volt csakugyan – recsegte Havlíková néni. – Ajándék az Őstermelők Szállítási Egyesületétől. A sofőrjeik nyakra-főre versenypályának használják az utcánkat. Szegény párákból nyilván a kellesténél többet pakoltak föl a teherautójuk platójára. A pilóta túlságosan nagy ívben és túlságosan gyorsan vette be a kanyart, Dorottyá meg, egyem meg a drága szívét, leröpült, mint a kismadár, át a kerítésen, be azok közé a gyönyörű magnóliák közé, a kapu mellett. Mindent láttam az ablakból. Azóta nálam vendégeskedik.

– Hogyan láthatta ezekből az ablakokból, hogy mi történik a bejáratnál? – kérdezte Karel. – Attól a rengeteg fától meg limlomtól!

– Amiről én beszélek, az hét vagy nyolc évvel ezelőtt történt – mondta Havlíková néni –, és hogy mit láthatok a saját ablakaimból, ahhoz neked semmi közöd, fiacskám. – Lehajolt, és megcirógatta Dorottya-t. – Zsenge, ártatlan barika voltál, útban a vágóhídra, ugye fiam? – Tovább simogatta a birka fejét. – Betanítottam házőrzőnek. Nem végeztem rossz munkát, ugye? – Kuncogás, kodácsolás. – Csodákat művel biztosítási ügynökökkel, kóbor kutyákkal és macskákkal, hozzátok hasonló okvetetlenkedőkkel, no meg a drágalátos, hívatlanul beállító rokonaimmal. – Újabb kuncogás. – Ismételjétek csak el, hogy mit akartok. Tőled akarom hallani, fiacskám! – parancsolt rá Karelra, és feléje döfködött a sétabotjával.

Karel engedelmeskedett.

– Ej, ej, ej! – mondta Havlíková néni. – Szóval ilyesmivel foglalkoznak manapság az iskolában. Nemhogy megtanítanak benneteket írni meg olvasni! – Aztán elmosolyodott, most első ízben. – Ami igaz, igaz: a dolognak az a része, hogy viszonzásképp ti is csináltok valamit, egyáltalán nincs ellenemre. – Csettintett a nyelvével. – Temérdek tennivalót tudunk kieszelni, amit viszonzásul ezek ketten pillanatokon

belül el fognak végezni, nem igaz, Dorottya? Tengernyi tennivalót, ami elvégzésre vár a ház körül. – Havlíková néni elégedetten kuncogott.

– De csak akkor, ha ráérünk – vágta rá Karel. A dolog nem egészen úgy készült elsülni, ahogy eltervezték.

– Emiatt ne aggódjatok – mondta Havlíková néni. – Idő bőségesen lesz. – Végighordozta tekintetét a kerten. – Ugye, Dorottya? Talán kissé elhamarkodottan ítékeztem a modern közoktatásról. Úgy látszik, mégiscsak tanítanak nektek valami hasznosat is az iskolában. Kezdjük hát ott, ahol folytatni akarjuk! Megmutatom nektek a konyhát, és ti főztök egy teácskát. Mit is mondtatok, melyik iskolából jöttetek?

– A Felsővárosiból – mondta Vendulka.

– Nem tehetünk róla – mondta Karel.

– És nem ismertétek a *Dorottya* szó jelentését? Isten ajándékát? Uram teremtőm! Úgy látszik, hajítófát sem ér a mai közoktatás.

MÁSODIK FEJEZET

Božena Havlíková dicső leánysága

– Valami büzlik ebben a dologban – mondta Boháčekné, Karel édesanyja. – Azt hiszem, beszélnem kell Pelinkáné tanárnővel.

– De hiszen a tanárnő ötlete volt – mondta Karel.

– Alighanem az első olyan ötlete, amire vevő vagy – szólta közbe Boháček úr, Karel apja.

– Aztán el ne csórj valamit az öreglány házából, hogy rossz hírbe keverj bennünket! – mondta Václav, Karel bátyja. – Ráadásul újra meggyűlne a bajod a zsarukkal.

– Szerintem nagyon rendes az öreg csaj. Segíteni fogok neki. Ez van föladvá – mondta Karel.

Karel anyja, apja és bátyja egymásra néztek, fölvták a szemöldöküket, és a fejüket csóválták.

– Haragszom Pelinkánéra, amiért összepárosított téged azzal a szörnyű Boháček fiúval – mondta Donatella, Vendulka anyja. – Szerencsétlen ötlet. Kénytelen leszek írni neki egy újabb levelet.

– Semmi baj, anya. Majd vigyázok, hogy Karel ne csináljon semmi disznóságot. Annyi mindent összehordanak az emberek! Olyan ez, mint amikor egy kutyáról elhíresztelik, hogy veszett – mondta Vendulka.

– Épeszű ember nem hívná a kutyáját Karel Boháčeknek – szólalt meg Hrdlička úr, Vendulka apja. – Hacsak nem akarja magára szabadítani a végromlást. – Megcsóválta a fejét. – Szóval az öreg hölgynek egy birka a házőrzője? Sokszor törtem a fejem, mi folyhat a magas kerítés meg a rengeteg fa mögött. Egy birka, nahát!

– Birka bizony – mondta Vendulka –, és úgy hívják, hogy Dorottyá. Isten ajándéka.

– Ne felejtse el, csillagom, hogy allergiás vagy a macskákra – mondta az anyja. – Nem szeretném, ha megint ágyynak dőlnél.

– Birkáról van szó, anya, nem macskáról – mondta Vendulka.

– Szerintem azokra is allergiás vagy, csillagom – jelentette ki Hrdličkáné. – No, add csak ide az írómappámat!

– Tuti, hogy a tanárnőtől nem kapunk kazettás magnót – mondta Vendulka Karelnek.

– Akkor nem is kérünk – mondta Karel.

– El meg nem csórhatjuk – tiltakozott Vendulka.

– Tudom, hogyan lehet bejutni kulcs nélkül az audiovizuális terembe – mondta Karel. – Elhozunk egyet csak úgy, és megspóroljuk a rengeteg firkálást. – A szeme sarkából Vendulkára pillantott. – Oké. Ha lebukunk, nyugodtan rám kenheted.

– Rád is fogom kenni – mondta Vendulka –, és az anyukám is rád fogja kenni.

– Pelinkáné egyfolytában arról rizsázik, hogy erőltessük meg a fantáziánkat, és találjuk föl magunkat. Szerintem meg lesz velünk elégedve – mondta Karel. – Hoznám én a bratyóm, Václav zajládáját, de az ágyához láncolva tartja, sőt le is lakatolja.

– Nem lep meg – mondta Vendulka.

– És apa csapszegvágója is el van zárva. Ezt itt azért hozom, hátha az öreglány teát főzet velünk – húzott elő Karel egy papírzacskót a dzsekije belső zsebéből. – Fánk. Jobb, mint a sütemény, amit a múltkor ránk sózott.

– Hol csórtad? – kérdezte Vendulka.

Havlíková néni már várta őket. Dorottyá egy gyönyörű japán akác tövéhez volt kipányvázva. Ahogy meglátta Karelt, vadul kapálni kezdte a földet, tisztára mint egy fölhergelt bika. – Szerintem ennek a lökött birkának halványlila gőze sincs, milyen állatfajhoz tartozik – mondta Karel.

– Szerintem aranyos – mondta Vendulka.

– A francot aranyos – tiltakozott Karel.

Kopogtattak, aztán váraoztak, meg-megborzongva a fák nyirkos félhomályában. Megint kopogtattak, és beleskelődtek egy viszonylag tiszta üveglapon át. – Nincs itt hon a néni. Akár mehetünk is – mondta Vendulka.

– Hahh! – harsant föl mögöttük egy érces hang. Vendulkát és Karelt majd kitörte a frász.

– Á, szóval ebben sántikáltok! Be akartok törni hozzám, mi? – mondta Havlíková néni. – Sejtettem. A kis zsványok! – Aztán elmosolyodott. – Hátramentem a ház mögé, kijelöltem nektek egy kis kerti munkát, egykettőre elvégzitek. Muszáj volt kirúgnom a legutóbbi kertészemet, azt a Jaroslav nevű semmirekellő alakot. Pedig milyen jóképű volt! – Ismét elmosolyodott. – Nemhogy a kertemet gondozta volna, állandóan mindenféle fura növényekkel vacakolt. Egyszer Dorottyá megette az egyi-

Sütő Éva: Szent Márton emlékezete

ket, és egy álló hétig bolond volt tőle. Bögött, mint a borjú. Na, gyertek be – mondta, és előre indult.

A benti sötétség illett a kinti felhomályhoz. Az előszoba és a nappali csurig volt bútorokkal, a padlón özönvíz előtti szőnyegek. A súlyos bársony- és brokátfüggönyök még azt a kevéske fényt is kirekesztették, ami beszűrődhetett volna a kinti dzsumbujból.

– Magnót is hoztatok? Írni persze lusták vagytok! – mondta Havlíková néni.

– A néni tudja, hogy ez micsoda? – lepődött meg Vendulka a magnó felé bölkve.

– Hát mi a fészkes fenét képzeltél, minek nézem? Valami varázsszerkentyűnek, ami beszél? Öregnek lehet, hogy öreg vagyok, kislányom, de... – Egy pillanatra elhallgatott, és elnézett két látogatója feje fölött. Halvány kis mosoly prémezte a szája szélét. – Ha hiszitek, ha nem, de nekem is van egy hasonló dobozom. Tudjátok, miről beszélek... Hogy is hívják? Azt a ládát, amelyikben képek mozognak, meg picit emberkéék. Mi is az? Na, mi is a neve? Jaj, de gyagyás vagyok... – A néni egyre csak mosolygott.

– Azt hiszem, a tévére tetszik gondolni, Havlíková néni – mondta Vendulka türelmesen.

– Á, igen. Most, hogy mondod, talán csakugyan arra gondolok. A kutyafáját, micsoda bámulatos egy találmány! Nem győzők csodálkozni, hogyan tudják belegyömszölni azokat a pöttömnyi emberkéket a hátulján – mondta Havlíková néni.

Miközben az öregasszony beszélt, Vendulka és Karel egymásra nézett. Nem szóltak semmit.

– Egyszer isten bizony kinyitom a hátulját, és belekukkantok. Ha volna csavarhúzó, azzal bele tudnék kotorni! – Havlíková néni még szélesebben mosolygott.

– Milyen műsorokat szeret nézni a néni? – kérdezte Vendulka.

– Szóval már el is kezdjük az interjút? Hogy én? Mit szeretek? – Eltöprengett egy darabig a válaszon. – Hát azt hiszem... egy jó szaftos kis gyilkosság akár a hét minden napján jöhet. Nincs pompásabb, mint azok a remek filmek, amiket a videokölcsönzőből, tudjátok, ott a pékség mellett vehet ki az ember lánya. A kedvencem egy texasi fiatalemberről szól. Láncfűrészsel veszi kezelésbe a barátait, egy-két csalátagját, meg jó néhány kíváncsiskodó látogatót. Ti is láttátok? Mondhatom, remekmű, a filmművészet gyöngyszeme. Le a kalappal a rendező meg a színészek előtt! Már vagy négyszer megnéztem. El is határoztam, hogy én is beszerzek magamnak egy jó kis láncfűrész.

– Ugratni tetszik bennünket? – kérdezte Karel.

– Ejnye, fiam! – Havlíková néni nem győzött csodálkozni. – Ugyan mi a kórságért akarna bárki is ugratni benneteket? Hát akkor... Nem innánk egy csésze finom teácskát?

– Hoztam egy kis harapnivalót – mondta Karel, és előcibálta a fánkös zacskót.

– No de ilyet! Még tányért is hozott. Ezt nevezem jólneveltségnek! – mondta Havlíková néni.

– Tányért nem hoztam. Csak fánkot. Ebben a papírzacskóban – mondta Karel.

– Dorottya imádni fogja – mondta Havlíková néni –, mi, hárman pedig eszünk egy kis omlós sütit. Azt sokkal könnyebb megemészteni.

– Hogy a csudába nem jutott korábban eszembe, hogy együtt dolgoztassalak benneteket? – szólalt meg Pelinkáné, és sugárzó arccal nézett Vendulkára és Karelra. – Rajtatok kívül még senki sem tud beszámolni semmiről. Szívesen meghallgatjuk Vendulka és Karel interjúját Havlíková nénivel, nem igaz, tisztelt osztály? – Széles mosoly telepedett az arcára. – Micsoda remek választás! Nem hittem, hogy bármelyikötök is ismerné a vén csoroszlját... akarom mondani: az öreg hölgyet. Igazán csodálatos lesz hallani ilyen hiteles személy szájából a régi szép időről. Kapcsold be, Vendulka. Jó élesre és hangosra állítsd, hadd halljuk mindnyájan. Figyeljetek!

Recsegés, ropogás, sercegés. „*Ó, a francba!*” – hangzott a kazettás magnóból. Recsegés, ropogás. „*Mikrofonpróba, egy, kettő, három...*”

„*Add csak ide! Majd én, fiam! Tudom ám, hogyan működnek az ilyen szerkentjük, még ha azt hiszitek is, hogy gőzöm sincs az ilyesmiről. Különbem is, az én mondókámat akarjuk fölvenni. Mikrofonpróba. Répa, retek, mogyoró.*” Havlíková néni hangja halatszott a készülékből.

Vihogás.

„*Mikrofonpróba... Korán reggel ritkán rikkant a rigó.*” Vendulka hangja, és újabb vihogások.

Nevetgélés.

„*Miért engedi be a birkát, Havlíková néni? Összetapossa a szőnyeget meg a lábtörölőt!*” Karel hangja.

Az osztály hahotázott.

– Sokáig tart még ez? – kérdezte Pelinkáné.

„*Próbáltatok már birkát szobatisztaságra nevelni?*” Havlíková néni hangja. „*És ha engem nem zavarnak a potyadéakai, benneteket miért zavarnának? Elvégre az én szőnyegeimről van szó. Most pedig rajta! Hadd halljam a kérdéseiteket.*”

A szalag megállt. Furcsa hangok törtek elő a magnóból. Szófoszlányok... Különbeféle neszek... rágcsláló neszek. Aztán csönd.

– Ennél a résznél a birka rágcslálni kezdte a csatlakozókábelt – magyarázta Vendulka Pelinkánénak és az osztálynak. – Bevittük a birkát, hogy fánkot chessen. Múszáj volt odakötözni egy székhez. Előretekerekem egy kicsit.

Végre elkezdődött az interjú.

„*Havlíková néni, szeretnénk megtudni, milyen volt az élet akkoriban, amikor a néni még lány volt meg fiatal nő.*” Vendulka hangja.

„*Akkor most melyik?*”

„*Mit melyik?*”

„*Azok voltak a szép idők! Istenem! De még milyen szép idők!*” Havlíková néni hangja.

A szalagon csend. – Most gondolkozik a néni – magyarázta Karel az osztálynak.

– Jó sokáig gondolkozik – mondta valaki. – Talán elaludt...

– Vagy Karel Boháček fejbe kólintotta, hogy megfújhasson egy-két cuccot – mondta egy másik gyerek. – Kitelik tőle.

– Nem. Csak várjatok! – szólt Vendulka.

„A húszas évek...” Újabb hosszú csend. „Igen, úgy bizony. Bizony azok voltak a szép idők...”

– Na, most jön a java – mondta Pelinkáné fölajzottan. – Ez az. Mindnyájan nagyon figyeljetelek, sőt nem árt, ha jegyzeteltek is – mondta az osztálynak. – Kikövetlen, sáros utcák, a városi parkban rezesbanda muzsikál a zenepavilonban, és mindenki kézzel köpüli a vajat. Csodálatos!

Havlíková néni hangja közbevágott. „Párizsban történt – Párizsban, Franciaországban, a fény városában. Az imádott Párizsban, és én még alig töltöttem be a húszat. A Szajna bal partján eltem együtt a legcsodálatosabb festőművésszel, akit csak el tudtok képzelni. Alphonse! Drága Alphonse-om! Hol vagy most, Alphonse? Alighanem a temetőben. Meghaltál és eltemettek. Abból gondolom, hogy ittál, mint a kefekötő. Alphonse! Lefestett engem, tudjátok.”

„Milyen színűre?” Karel hangja.

„Tetőtől talpig?” Vendulka.

„Anyaszült meztelenül.” Havlíková néni hangja. „Teremtő Isten, micsoda alakom volt nekem akkoriban! Fekete volt a hajam, és leért a hátam közepéig. Olyan fekete, mint a tiéd, lányom. Erről jut eszembe: nem vagy te olasz?”

„De. Félig olasz vagyok.” Vendulka hangja.

„Melyik feled?” Karel hangja.

„Most velem csináltak interjút, vagy egymással?” Havlíková néni kissé bosszús hangja. „Akarjátok vagy nem akarjátok, hogy folytassam? Ó igen, és modellt álltam neki; piros rózsaszál volt a fogaim közt, meg cigaretta egy rettentően hosszú elefántcsont szípkában.” Szünet.

„Más nem volt a néni?”

„De nem ám, kislányom. Semmi az égardta világon.”

„Nem lehetett könnyű eltalálni, hogy melyiket szívja!” Karel vihorászott. „Nem fáztott a néni?”

„Ó, azok a partik! Patakokban folyt a vörösbőr, és mindenki dohányzott...”

Hangos recsenés hallatszott a szalagról. Mintha elnémult volna a készülék.

– Dorottya, a birka az oka. Fölborította az asztalt, mert újabb fánkot próbált megkaparintani – magyarázta Karel Pelinkánénak és az osztálynak.

– Hála a magasságos égnek! – sóhajtott Pelinkáné.

– Hé, tovább! Indítsd el újra! Ez tök jó – mondogatták itt is, ott is. – A Boháček meg a Hrdlička végre csinált valamit, ugye, tanár néni?

– Nincs tovább – mondta Vendulka. – A birka belemászott, és az egész szalag letekerődött. Aztán Havlíková néni visszacsévelte a kötőtűivel, és sikerült lejátszani, amit már fölveztünk, de többet már nem tudtunk fölvenni.

– Ugyan ki gondolta volna... Ez az aranyos öreg hölgy... – Pelinkáné megtörölte a homlokát.

– Havlíková néni azt mondja, ha tudja, hogy az iskolánknak csak ilyen vacak-ságokra telik, inkább kikölcsönöz egy magnót, hogy rendes munkát végezhessünk – mondta Vendulka. – Attól a kedves pasitól, akihez videófilmekért járkál.

– Tényleg kikölcsönöz egy magnót – mondta Karel. – Holnap visszamegyünk egy új szalaggal, és elmeséli a következő részt. Oltári jó, mi? – Rámosolygott az osztályra. – Azt hittem, régen dögunalom volt az élet. De Havlíková nénié nem! Mikor Alphonse lefestette, föllógatták egy képkereskedés kirakatába.

– Fölakasztották? – kiáltotta valaki. – Csakugyan fölakasztották? Akkor hogy lehet, hogy még most is él?

– Nem úgy, te lökött. A képét akasztották föl – magyarázta Karel.

Vendulka vette át a szót. – Havlíková néni később kiment Oroszországba. A néni mutatott nekünk egy régi földrajzi atlaszt. Minden hely be van rajta jelölve, amerre járt, és a naplóját is föl fogja nekünk olvasni, hogy mi mindent csinált akkoriban. – Vendulka a tanárnőhöz fordult. – Az már biztos, hogy vajköpülésre nem maradt ideje, tanár néni. Azt hiszem, vajról egyáltalán nem esik szó Havlíková néni naplójában.

– Arról tényleg nem, viszont a néni találkozott Sztálinnal – mondta Karel.

– Sztálinnal? Sejthettem volna – sóhajtott Pelinkáné.

– Ki az a Sztálin? – kérdezte valaki.

– Csak várjátok ki, és mindent meg fogtok tudni őróla is. Ha jól emlékszem, Havlíková néni azt mondta, ez a Sztálin valami fényképész volt – mondta Vendulka.

– Jé! És lefotózta a néni?

– És Havlíková néni meg fog kérni minket, Karelt meg engem, hogy menjünk föl a padlására, és hozzuk le az összes fényképes dobozát meg a régi cuccait, azokból majd kiderül, milyen volt régen az élet. Azt mondja, ha az egerek szét nem rágtak mindent, egy rakás képet kiválogathatunk, és elhozhatjuk az iskolai vitrinbe. Jó, mi?

– Az a kép is megvan még, amelyiken egy szál piros rózsza az öltözéke, semmi más?

– Ezt én is kérdeztem tőle – mondta Karel –, de nem emlékszik, hogy megvan-e még. Kíváncsi vagyok, hogy néztek ki a mai öregek, mikor fiatalok voltak. A néni azt mondja, nem érdekes, megvan-e a kép vagy nincs, mert százával készültek róla hasonló képek. Én azokra vagyok kíváncsi, amiken a néni Amerikába ment, és fölcsapott eleven ágyúgolyónak. Cirkuszokban lépett föl, és bűnözőkhöz meg gengszterekhez járt bulizni. De jó lett volna ott lenni! Azok voltak a szép idők... a néni szerint – magyarázta Karel a tanárnőnek.

(Folytatjuk...)

Farkas Ferenc: Szent Márton és a koldus